

Zastosowanie technologii Remmers w pracach renowacyjnych na elewacjach korpusu kościoła w Iłowej

Historia kościoła

Pierwsze wzmianki o kościele w Iłowej (dawniej Halbau) wiążą się z istnieniem zboru protestanckiego ufundowanego w 1684 roku przez Maksymiliana von Schellendorfa. Początkowo była to budowla szachulcowa, która spłonęła w pożarze w 1725 roku. Odbudowany w stylu barokowym kościół zaprojektował Giulio Simonetti – szwajcarski architekt osiadły w Bolesławcu, autor m.in. pałaców w Osiecznicy i Żarach oraz siedziby Akademii Rycerskiej w Żarach.

Kościół ma dach wielospadowy, a kaplice i emporę – dachy trójspadowe. Od zachodu dobudowano wieżę z wejściem głównym, na której znajduje się zegar tarczowy oraz zegar słoneczny na elewacji południowej. Elewacje łączą klasycystyczny porządek z barokowym układem wnętrza. Artykulacja elewacji jest pięcioosiowa, z oknami łukowymi i owalnymi, osadzonymi w wypukłych płycinach z szorstkim tynkiem. W ścianach wtórnie wmurowano płyty nagrobne z piaskowca. Na początku XX wieku kościół poddano przebudowie i prawdopodobnie wtedy elewacje korpusu i wieży zostały opracowane poprzez narzucenie tynku o ciepłej, szarej barwie oraz o szorstkiej fakturze uzyskanej poprzez dobór odpowiednich spoiw i kruszyw oraz sposób ich naniesienia.

Od projektu do realizacji!

W 2012 roku Zespół Inżynierów Ałyków rozpoczął prace projektowe w kościele w Iłowej. W ich wyniku powstał projekt budowlany. Równolegle został przygotowany program prac konserwatorskich autorstwa Bohdana Jackiewicza. Celem projektantów było wykonanie analizy przyczyn zniszczeń budowli i zaproponowanie w projekcie rozwiązań pozwalających na zachowanie w jak największej ilości substancji zabytkowej. Projekt budowlany zawiera ekspertyzę techniczną kościoła. Na podstawie badań zawilgocenia i zasolenia (zgodnie z wytycznymi WTA) ustalono w nim,

że przyczyną zniszczeń tynków nie była wilgoć kapilarna, lecz zalewanie wodami opadowymi – szczególnie w miejscach nieszczelnych połączeń systemu odwodnienia, pod gzymsami i podokiennikami bez obróbek blacharskich. Na podstawie badań zespół projektantów przygotował dokumentację, która pozwoliła na pozyskanie funduszy z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Analiza zniszczeń i program naprawczy

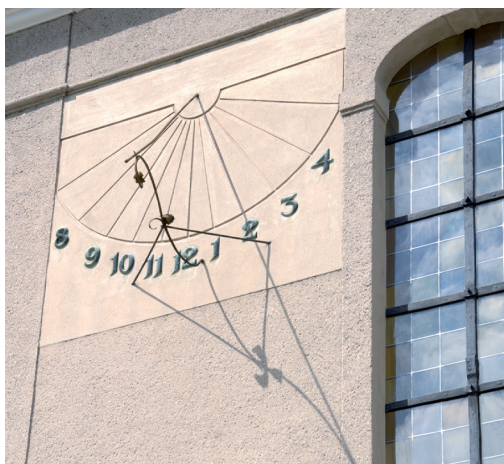
Widoczne na powierzchni tynków przebarwienia i odspojenia były efektem długotrwałych procesów korozyjnych i erozyjnych, takich jak częste zamakanie ścian, mechaniczne uderzenia wody odbijającej się od nawierzchni wokół kościoła oraz higroskopijne działanie wilgoci na styku z gruntem.



Fot. 1. Pocztaówka z widokiem kościoła, 1925



Fot. 2. Elewacja przed rozpoczęciem prac



Fot. 3. Zegar słoneczny po konserwacji

Ponadto występowały także rysy skurczowe tynków. Lokalnie odspojenia wierzchnich warstw doprowadziły do powstania głębokich ubytków tynków aż do ceglanego wątku muru. Prace konserwatorskie rozpoczęto w 2021 roku. W trakcie pierwszego etapu zrealizowano pełen zakres prac przewidzianych w projekcie budowlanym – od kotwienia rysu muru, napraw ubytków w gzymsach, rekonstrukcji spodniej warstwy tynków aż po

prace mające przywrócić pierwotną estetykę elewacji. Jednym z ważnych celów było znalezienie najlepszej w tym przypadku metody konserwacji tynków, która umożliwiłaby pełne zachowanie autentycznego charakteru zabytku i zminimalizowanie ingerencji w jego pierwotną strukturę. Ze względu na stosunkowo dobry stan zachowania cennych tynków szlachealnych pokrywających elewację zdecydowano się na ich konserwację i lokalną rekonstrukcję w miejscach. Pierwszym etapem prac było oczyszczenie tynków, a następnie ich wzmocnienie. Następnie w miejscach ubytków wykonano uzupełnienia, powtarzając fakturę i kolorystykę tynków historycznych. Po oczyszczeniu i naprawieniu lokalnych defektów gzymsu wieńczącego o gładkiej fakturze zdecydowano się pomalować go w systemie farb krzemoorganicznych Remmers.

Remont konserwatorski elewacji korpusu kościoła

Powierzchnie elewacji wymagały wielu działań konserwatorskich, od usunięcia wtórnych, doraźnych reperacji aż po usunięcie powierzchniowych zabrudzeń z lica tynków poprzez ich umycie. W wielu miejscach, w których proces destrukcji nie postąpił głęboko, lecz struktura wymagała wzmocnienia, zastosowano technologie konsolidacji strukturalnej. Do wzmocnienia tynków szlachealnych na elewacjach zastosowano impregnat Remmers KSE 100. Jest to specjalistyczny preparat do wzmacniania kamienia naturalnego i wielu innych materiałów budowlanych, używany szczególnie w konserwacji zabytków. Podobnie jak cała rodzina preparatów Remmers KSE, jest on znany i ceniony ze względu na to, że nie zmienia ani koloru, ani chłonności wzmacnianego materiału. KSE 100 zawiera estry etylowe kwasu krzemowego (KSE), które powodują wytrącanie się około 10% żelu. Oznacza to, że jest to preparat lekko wzmacniający, idealny do delikatnych powierzchni. Produkt nie hydrofobizuje podłoża, ani nie zmienia jego zdolności do transportu pary wodnej. Wyróżnikiem produktu spośród mu podobnych jest skład – KSE 100 zawiera rozpuszczalniki organiczne, które zapobiegają niepożądanym migracjom wstecznej podczas reakcji chemicznej. Poprzez nasycenie lica tynków nastąpiła konsolidacja w przekroju zapraw. W efekcie zabiegu przedłużono trwałość zachowanych tynków szlachealnych. Po okresie 4-tygodniowej karencji, niezbędnej dla uzyskania prawidłowego efektu utwardzenia struktury zapraw, przystąpiono do prac rekonstrukcyjnych.

Fot. 4 i 5. Zdjęcie z lewej; jedno z epitafiów po konserwacji. Zdjęcie z prawej; szorstka struktura tynków i detal gzymsu zabezpieczony warstwą Remmers MB 2K



Ubytki tynków uzupełniono, dobierając kolor zapraw renowacyjnych Remmers RM na powierzchniach próbnych wykonanych na bocznej ścianie nawy. W efekcie testów na elewacji korpusu kościoła wybrano dwa odcienie zaprawy renowacyjnej: Remmers RM MF 1001954 i MF 100586, które zmieszane ze sobą w odpowiednich proporcjach nałożono w miejscach ubytków. Kluczowym zagadnieniem oprócz doboru koloru był także sposób nakładania zaprawy renowacyjnej. Zdecydowano się na wykorzystanie ręcznego, prostego sposobu natryskiwania zaprawy za pomocą narzutnicy tynkarskiej. Przygotowana przez wykonawców prac mieszanka dwóch odcieni zaprawy renowacyjnej Remmers RM została zastosowana w sposób naśladowczy, bez konieczności modyfikacji struktury. Miejsca narażone na zaleganie śniegu, wypłukiwanie przez wodę deszczową zabezpieczono elastyczną masą hydroizolacyjną Remmers MB 2K.

Zespół projektowy, oprócz przygotowania dokumentacji budowlanej i wniosków o dofinansowanie, pełnił także nadzór inwestorski nad inwestycjami polegającymi na remoncie dachu oraz elewacji kościoła p.w. Chrystusa Króla w Iłowej. W trakcie czterech lat, do końca 2024 roku, zrealizowano remont konserwatorski obejmujący między innymi elewacje wraz z wmurowanymi w nie płytami epitafijnymi. W wyniku przeprowadzonych prac uratowano nie dość doceniane, często zakrywane

farbami cenne tynki szlachetne. Pierwotnie były ostatecznym elementem opracowania plastycznego elewacji, w istotny sposób kształtując wygląd elewacji budowli.

Na wyróżnienie zasługują prace wykonane na elewacjach korpusu kościoła! Wprowadzone w tej części zaprawy renowacyjne udało się dopasować kolorystycznie do zastosowanych pierwotnie, co pozwoliło na utrzymanie pierwotnej, naturalnej struktury i barwy tynków.

Unikalny efekt charakterystyczny dla tynków barwionych w masie, to prawdziwie mineralny charakter, miękkie rozwibrowanie i rozproszenie światła na powierzchni poprzez różne faktury opracowania powierzchni tynków.

Jacek Olesiak

*konserwator dzieł sztuki
Remmers Polska Sp. z o.o.*

**Fot. Tadeusz Lubiatowski CM,
Krzysztof Ałkow, Jacek Olesiak**

SKRÓT DANYCH O OBIEKCIE I INWESTYCJI

Obiekt: Kościół pw. Chrystusa Króla w Iłowej

Wpis do rejestru zabytków: nr L396/A (d. 573) z dnia 10.06.1963

Projekt i nadzór inwestorski: dr inż. Krzysztof Ałkow
i dr inż. Magdalena Napiórkowska-Ałkow

Wykonawca prac: Lubaczewski Waldemar Zakład Ogólnobudowlany

Kierownik prac konserwatorskich: mgr Bohdan Jackiewicz

Fot. 6. Elewacja po zakończeniu prac

